

13.3.2025

Perustuslakivaliokunnan kuuleminen

Elina Rissanen

HE 190/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ehdokkaan
vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä
kansalaisaloittelain 10 §:n muuttamisesta

Taustat ja valmistelu

Vuonna 2022 annettiin HE 254/2022 vp

- Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman ja oikeusministeriön asettaman parlamentaarisen vaalityöryhmän (OM034:00/2019) linjaamien muutoksiin pohjautuen.
- Eduskunnan 4.4.2023 antamassa kirjelmässään EK 87/2022 vp todettiin esityksen rauenneen eduskunnan lopetettua työskentelynsä vaalikaudella 2019-2023.

190/2024

- Nyt annettavalla esityksellä ehdotetaan tehtäväksi muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta (vaalirahoituslaki), puoluelakiin, vaalilakiin sekä kansalaisaloitelakiin
 - sellaiset pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaiset muutokset,
 - jotka sisältyivät kyseiseen rauenneeseen hallituksen esityksen 254/2022.
 - Tämä lisäksi vaalilakiin ehdotetaan tehtäväksi tässä yhteydessä eräitä pienehköjä teknisluonteisia tarkistuksia.

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin (273/2009; vaalirahoituslaki) ehdotetut muutokset

1. Lainanantajien nimen julkistaminen

- Vaalikampanjalle 1500 euron (kuntavaaleissa 800 euron) ja sitä suuremman lainanantajien nimien julkistaminen
- Erikseen tulisi ilmoittaa myös lainoja koskevat takaukset ja vierasvelkapantit

2. Kampanjan kulut ylittävä vaalirahoitus

- Sanamuodon selkiyttäminen
- Selvästi kävisi ilmi, että vaalirahoitus voisi ylittää kampanjan kulut ja että kampanjan kulut ylittäväkin tuki tulisi ilmoittaa vaalirahoitusilmoituksessa.
- Jos kulut olisivat pienemmät kuin vaalirahoitus, yli jäävä summa voisi siirtyä ehdokkaan varoiksi tai jäädä tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivalle yhteisölle.
- Kuitenkin, jos ehdokkaan tukiryhmä tai muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisö ei ole oikeustoimikelpoinen yhteisö, siirtyy ylijäävä vaalirahoitus ehdokkaan omiin varoihin.

Puoluelakiin (10/1969) ehdotetut muutokset

1. Puoluelain luettelo asioista, joita ei pidetä tukena (8 §)
 - Lisättäisiin luottamushenkilömaksut sekä Euroopan unionin toimielinten ja muiden vastaavien kansainvälisten järjestöjen talousarvioon perustuvat suoritukset.
2. Ajantasainen ilmoitus otetuista lainoista
 - Puolueen, puolueyhdistyksen ja puolueen lähiyhteisön ottamista lainoista tulisi tehdä ajantasainen ilmoitus valtiontalouden tarkastusvirastolle samalla tavoin kuin saadusta tuesta tehdään ajantasainen ilmoitus.
 - Samalta lainanantajalta saatu vähintään 1500 euron laina. Samoin lainanmyöntäjä tulisi silloin ilmoittaa.
3. Valtionavustuksen (puoluetuen) siirtomahdollisuus
 - Nykyistä yksiselitteisemmin todettaisiin, että puolue voisi sopimuksin siirtää saamastaan valtionavustuksesta (puoluetuesta) osan avustuksen käyttötarkoitusta toteuttavan muun yhteisön tai säätiön toiminnan tukemiseen
4. Tilinpäätösasiakirjoja koskevat muutostarpeet

Vaikutukset

- Esityksessä säädettäviksi ehdotetut muutokset vaalirahoituslakiin ja puoluelakiin lisäisivät vaali- ja puoluerahoitusvalvonnan läpinäkyvyyttä.
- Uudistukset olisivat tärkeitä avoimuuden ja demokraattisen yhteiskunnan kannalta.
- Esityksellä pyritään turvaamaan se, että äänestäjillä olisi riittävästi tietoa ehdokkaan mahdollisista sidonnaisuuksista hänen toimintansa arvioimiseksi.
- Ehdotetut muutokset parantaisivat tiedonsaantia valituksi tulleiden ehdokkaiden vaalirahoituksesta jatkossa myös lainojen osalta. Lisääntynyt tietoisuus ehdokkaiden rahoituksesta myös lainojen osalta voisi vähentää epäasiallisen rahoituksen esiintymistä.
- Muutoksilla pyritäisiin estämään epäterveiden sidonnaisuuksien syntymistä ja hillitsemään rahoitukseltaan ylisuurten vaalikampanjoiden kehittymistä.

- Suurimpaan osaan vaaliehdokkaita muutos ei vaikuttaisi, sillä lainarahoituksen ottaminen on verraten harvinaista ja tarkastusviraston valvontahavaintojen mukaan tyypillisimmin lainaa ottaneet tahot, ovat ottaneet lainaa rahoituslaitoksilta.
- Esityksellä ei arvioida olevan suurta vaikutusta vaalirahoituksen saatavuuteen.

Vaalilakiin (714/1998) ehdotetut muutokset

1. Luovuttaisiin puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä eduskuntavaaleissa
 - Jätetään puolueelle itselleen mahdollisuuden päättää omissa säännöissään jäsenäänestyksen järjestämisestä.
 - Jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet tulee puolueen säännöissä muutoin turvata. Ehdokasasettelun kansanvaltaisuudesta huolehdittaisiin puolueen säännöissä.
2. Lisäksi lakiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisluonteisia täsmennyksiä

Vaikutukset

Vaalilain muutoksella mahdollistettaisiin nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat ehdokkaiden asettamiseen vaaleissa siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrättäisiin.

Kansalaisaloitelakiin (12/2012) ehdotetut muutokset

- Kansalaisaloitelain 10 §:ään ehdotetulla muutoksella laskettaisiin ikärajaa siten, että eurooppalaista kansalaisaloitetta voisi kannattaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

Vaikutukset

Muutoksen myötä parannettaisiin nuorten osallistumismahdollisuuksia ja tietoisuutta Euroopan unionista.

- Lainvalmistelun arviointineuvosto valitsi esityksen käsiteltäväkseen. Se antoi esityksestä lausuntonsa 9.10.2024.
- Lausunnon johdosta
 - pääasiallisiin vaikutuksiin lisättiin tietoa yhteiskunnallisista vaikutuksista,
 - tietoa lainojen hyödyntämisestä vaalirahoituksessa ja arviointia vaikutuksista lainmuutoksen kohteille.
 - Lisäksi esitykseen lisättiin uusi kohta viranomaisvaikutukset sekä osio vaalirahoitukseen liittyvästä kansainvälistä vertailusta.
- Muutokset on ehdotettu tulemaan voimaan 1.7.2025.

Lisäksi käynnissä

Muita pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa olevia vaali- ja puoluerahoitusta koskevia kirjauksia varten on asetettu (23.11.2023) parlamentaarinen työryhmä kehittämään vaalien ja äänestämisen käytäntöjä

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM137:00/2023>

Suhde muihin esityksiin

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta (EU) 2024/900 on annettu 13.3.2024.

Asetus tulee voimaan 10.10.2025

Kansallinen valmistelu täytäntöönpanoon liittyen on käynnissä.

- Tässä vaiheessa vielä ei ole tunnistettu kaikkia vaikutuksia, mutta puoluelakiin ja lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta voitaisiin mahdollisesti lisätä viittaus asetukseen ja poistaa tarvittavilta osin asetuksen kanssa päällekkäin menevä kansallinen vaalimainoksen maksajaa koskeva sääntely.
- Hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväällä 2025

www.oikeusministerio.fi | www.justitieministeriet.fi